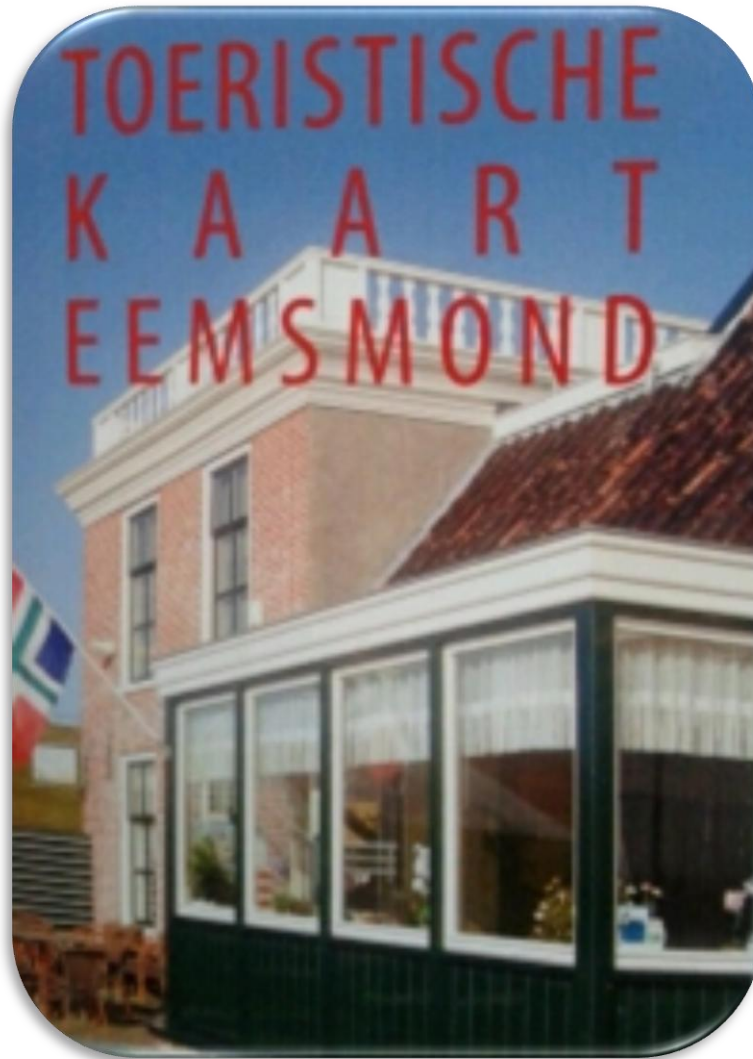

KADERSTELLE NOTITIE TOERISME

INHOUD

Samenvatting

1. Inleiding	pagina 03
2. Wat is er in de voorgaande periode gerealiseerd?	pagina 04
3. Beleidskaders andere overheden	pagina 04
4. Cijfers en trends	pagina 05
5. Gemeentelijke- en DEAL brede (beleids)kaders	pagina 06
6. Doelen en doelgroepen nieuw beleid	pagina 07
7. Kaders voor ontwikkeling	pagina 08
8. Kansen en risico's	pagina 09
9. Product: Beleidsnotitie toerisme	pagina 10
10. Proces, communicatie en planning	pagina 11

bijlage 1

terugblik nota recreatie en toerisme 2012-2015	pagina 12
--	-----------

Samenvatting

De ontwikkelingen in de sector toerisme gaan snel en de koers dient bijgesteld te worden. De meeste acties van de nota recreatie en toerisme 2012-2016 zijn, voor zover mogelijk, uitgevoerd. De laatste jaren is de sector beter in kaart gebracht en er is veel interactie tot stand gekomen. Het onderdeel toerisme zit in een groeifase en deze groei gaat sneller dan in andere sectoren van de economie. Dit zijn redenen om het beleid voor recreatie en toerisme te herzien voor de komende vier jaar, waarbij de vigerende nota het vertrekpunt vormt. De voorlopige uitkomsten van de kerntakendiscussie worden ook meegenomen.

De vorige nota was niet zo zeer gericht op het economische belang, maar legde meer nadruk op leefbaarheid en inwoners van de gemeente. Met de nieuwe periode wordt de nadruk meer op de economische factor van toerisme gelegd en wordt ingezet op sterkere koppeling tussen toerisme en andere economische sectoren. De inzet is kansen pakken voor groei van werkgelegenheid en van verhoging van omzetcijfers voor toeristische ondernemers. Het EZ bureau is bereid bij de uitvoering van het toeristische beleid een sterkere rol te spelen; hoe dit kan worden vormgegeven zal verder worden onderzocht. Dit om tegemoet te komen aan de kerntakendiscussie en om zo een betere koppeling of samenwerking tussen toeristische bedrijven en andersoortige bedrijven tot stand te brengen.

Het beleid zal interactief en door participatie van ondernemers worden opgesteld. Er zal overleg plaatsvinden met deskundigen en stakeholders, maar ook met de gemeenten waarmee wordt samengewerkt. Werd in de vorige periode overgegaan tot gezamenlijke marketing van het gebied in de vier DEAL gemeenten, zo is het doel nu een stapje verder te gaan. Er zal geprobeerd worden in DEAL verband te komen tot een beleidlijn vanuit de gezamenlijkheid in het DEAL gebied. Marketing Groningen gaf aan dat we meer vanuit het gebied dienen te denken en samen te werken, om het Eemsdelta gebied beter te verkopen. Zo heeft bijvoorbeeld 'ons' museum de Menkemaborg de hoogste bezoekersaantallen op het gebied van cultuurhistorie; terwijl Delfsail als evenement de meeste bezoekers trekt. Appingedam is sterk in stadstoerisme en de inwoners van Loppersum ontwikkelen bijvoorbeeld rondom Westeremden kleinschalige, unieke initiatieven die interessant zijn voor fietstoeristen. Inzetten op 'trekkers' en complementair aanbod kan onze regio meer bezoekers brengen. Immers de toerist wil zoveel mogelijk belevingen per vierkante kilometer en voor de bezoeker zijn de gemeentegrenzen hierbij niet relevant. Het thematische opgestelde Regiomarketingplan kan hierbij als leidraad dienen.

In het verlengde van de kerntakendiscussie kan worden onderzocht of de publicaties van de evenementen door Top van Groningen kunnen worden verzorgd, in navolging van de andere DEAL gemeenten. Marketing Groningen gaat bezien of er een 'Er gaat niets boven Groningen' brochure voor het DEAL gebied kan worden gemaakt en een gezamenlijke evenementenkalender, bijvoorbeeld eens per kwartaal. Marketing Groningen kan als partner voor de marketing sterker betrokken.

De gemeente heeft slechts beperkte middelen voor stimulering van toerisme. Er wordt dan ook ingezet op kansen voor cofinanciering van middelen bij de provincie, rijk en van Europa. Hier liggen mogelijk kansen, mits er ingezet wordt op speerpunten en er keuzes worden gemaakt. Als speerpunten die kansrijk zijn in het beleid van andere overheden zijn te noemen: Noordpolderzijl met een koppeling naar het doortrekken van de vaarroute voor recreatieve toervaart naar de Waddenzee en het wierdedorp Warffum, de Eemshaven en het stimuleren actief - natuurlijk -, duurzaam - en agrarisch toerisme. De huidige middelen voor toerisme en cofinancieringen bij de gemeente en het bestaande aandeel personele uren zijn uitgangspunt.

Tenslotte wordt de nota meer SMART*) opgesteld. Hiertoe zal een nulmeting worden gedaan om inzicht te krijgen in het verloop. Deze kaderstellende notitie heeft ondermeer zijn vorm gekregen door input van en afstemming met het bedrijfsleven, Marketing Groningen, Bureau EZ, de provincie Groningen, collega's en bestuurders van de DAL gemeenten de collega's van onze eigen gemeente.

*) definitie SMART, Bron: Wikipedia. De letters van SMART staan voor: specifiek - Is de doelstelling eenduidig? Meetbaar - Onder welke (meetbare/observeerbare) voorwaarden of vorm is het doel bereikt? Acceptabel - Is deze acceptabel voor de doelgroep en/of het management? Realistisch - Is het doel haalbaar? Tijdsgebonden - Wanneer (in de tijd) moet het doel bereikt zijn?

1 Inleiding

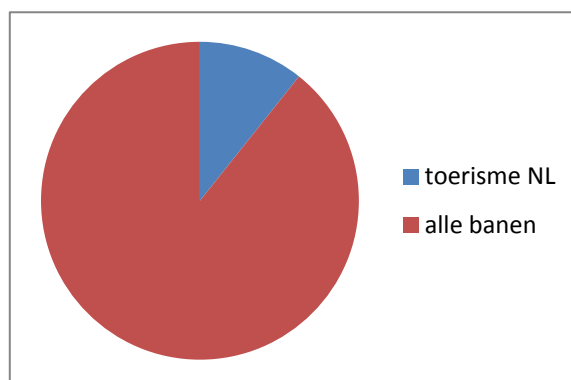
De huidige nota Recreatie en toerisme vervalt eind 2015. Er is in de looptijd van deze nota veel veranderd op dit beleidsonderdeel. Inmiddels is toerisme de snelst groeiende economische factor in Nederland en wereldwijd. Ook provinciaal en regionaal wijzen de cijfers richting groei. De economische Board heeft toerisme als een van haar drie speerpunten benoemd. Kortom er liggen kansen voor doorontwikkeling van recreatie en toerisme vanwege economische groei in deze sector en vanwege de ligging en kwaliteiten van ons gebied (ondermeer aan de rand van de Waddenzee als werelderfgoed).

Verder is van belang het thema leefbaarheid in onze gemeente. Door het vasthouden en het ontwikkelen van nieuwe toeristische voorzieningen ontstaat een nog beter leefklimaat voor onze eigen inwoners en voor nieuwkomers werkt het positief als vestigingsfactor.

Tenslotte zorgt de economische spin-off voor extra inkomsten voor de niet toeristische bedrijven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een fiets- of autoverhuurbedrijf of aan de detailhandel. Dit wil echter niet zeggen dat er geen inspanningen nodig zijn. Door goede voorzieningen aan te bieden en door samenwerking in breder verband te organiseren staat de sector sterker qua economische ontwikkeling.

De kaders van deze nieuwe koers willen we door de raad laten vaststellen en hiertoe is deze kaderstellende nota opgesteld. De raad stelt in 2015 de kaders vast en daarna wordt in 2016 integraal en interactief toeristisch en recreatief beleid ontwikkeld voor de jaren 2017-2021. Met name hoofdstuk zeven geeft de kaders aan voor uitwerking van beleid.

Er worden in het volgende hoofdstukken eerst teruggeblikt. Verderop worden kaders aangegeven vanuit beleid van andere overheden, cijfers en trends (dit zijn de externe uitgangspunten) en kaders vanuit gemeentelijk beleid (interne uitgangspunten). Tenslotte worden doelstellingen voor nieuw beleid verwoord en kaders gesteld met de doelgroepen waarop we ons gaan richten. In de verdere hoofdstukken wordt een kans en risicoanalyse behandeld en tenslotte wordt het product, proces, planning en inzet beschreven.

2 Wat is er in de voorgaande periode gerealiseerd?

De gemeente begint niet helemaal blanco met het schrijven van nieuw beleid. Het vigerend beleidsplan gaf een goede basis voor inzet van uren en voor de uitvoering. Er is dan ook veel gerealiseerd van de uitvoeringsdoelen. Er was geen extra budget vrijgemaakt voor de uitvoering van beleid. Ondanks het gebrek aan budget zijn er toch een aantal van de doelstellingen gerealiseerd door zo veel mogelijk aan te sluiten bij grootschalige bestaande projecten met cofinancieringen en door met kleine incidentele budgetten te werken.

Niet alle doelstellingen zijn gerealiseerd. Wel is er inzet gedaan qua tijdsbesteding en zijn bijna alle actiepunten uitgevoerd, zoals uit de opsomming van bijlage 1 blijkt.

Er is samengewerkt in DEAL verband. De MKB contactpersoon van de gemeente onderhoudt ca. 30 uur/week contacten met het lokale bedrijfsleven, waaronder toeristische ondernemers. Beleidsmatig is er aan toerisme ongeveer 10-15 uur/week besteed; veel tijd gaat zitten in afstemming in DEAL verband. Er is een koppeling gelegd tussen toerisme en Europese fondsen, lokale economie en Waddenzee Wereld Erfgoed. Er waren geen extra middelen beschikbaar gesteld door onze gemeente voor toerisme. De vraag of we meer hadden kunnen bereiken wanneer we middelen ter beschikking hadden gesteld, is dan ook niet te beantwoorden. Wel zien we in DEAL verband dat Appingedam een hoger budget ter beschikking stelde voor arrangementen en gebruik maakte van veel vrijwilligers en qua bezoekersaantallen behoorlijk is gegroeid. Dus de combinatie van inzet en middelen lijkt daar goed te werken. Na Groningen heeft ze inmiddels het hoogst aantal stedelijke bezoekers.

Het EZ bureau en Top van Groningen kregen de opdracht een Regiomarketingplan op te stellen, samen met Marketing Groningen. Aan cofinanciering heeft onze gemeente voor de komende vijf jaar €5000 per jaar begroot uit reguliere budgetten. Er is een subsidieaanvraag voor dit plan gedaan bij de Economic Board voor NAM gelden.

Hoewel niet als doelstelling genoemd zijn er de afgelopen periode een aantal toeristische bedrijven bezocht door de portefeuillehouder toerisme. Hieruit kwam naar voren dat men tevreden was over het nieuwe terrassenbeleid en ook het feit dat de gemeente geen toeristenbelasting heft. Samenwerking tussen bedrijven onderling kan beter. De input van de bedrijven is meegenomen in deze kaderstellende notitie. Hoofddoelen bij deze bezoeken waren: afstand tot gemeentelijk beleid verkleinen door persoonlijk contact, input krijgen voor beleid, inzichtelijk krijgen wat het toeristische aanbod is en samenwerking onderling stimuleren.

De uitvoeringsmatrix ging uit van vier thema's: beleidslijn 1 Speerpunten, beleidslijn 2 Impuls geven, beleidslijn 3 Bewaken en als vierde punt de Knelpunten. Vanwege leesbaarheid zijn per thema de concrete uitwerkingen hiervan uitgewerkt in bijlage 1.

3 Beleidskaders andere overheden

Provinciaal beleid en bovenprovinciaal beleid

De provincie heeft in 2015 een nieuw college van gedeputeerde staten gekregen. Er zal nog nieuw beleid voor toerisme worden ontwikkeld in 2016. Het is op het moment van het schrijven van deze notitie nog niet bekend waar de provincie op in gaat zetten. Wel zal een combinatie van natuur-erfgoed-toerisme worden gezocht. Ook wordt de Basis Recreatie Toervaart Nota (BRTN) door de provincie onderschreven en hier wordt bij aangesloten. Speerpunten hierin zijn: Om de Noord en Oost Groningen/Eems. Dit wordt begin volgend jaar duidelijker. Wel komen er middelen beschikbaar voor toerisme. In ons proces kunnen we deze ontwikkelingen integreren in het op te stellen gemeentelijke beleid. Evenzo komt er een nieuwe beleidsnota voor evenementen en cultuur; dit onderdeel is gekoppeld aan cultuur, maar valt ook onder economie net als toerisme.

Er zijn de afgelopen periode verschillende beleidsnota's vastgesteld; te noemen zijn:

- ✓ Concept omgevingsvisie provincie Groningen; Visie opgave Waddenkust (2014)
- ✓ Uitvoeringskader Waddenkust (Waddenfonds Groningen, Friesland, Noord-Holland) (2014)
- ✓ Programma Waddenzeehavens (2014)
- ✓ Visie Vitale kust Eems-Dollard; economie en ecologie (E&E) (2014)
- ✓ Economisch Beleidsnotitie Provincie Groningen 2012-2015
- ✓ Noordelijk Economisch Beleidsnotitie SNN
- ✓ Provinciaal Beleidskader Cultuur 2017-2020
- ✓ Beleidsnota Natuur 2013-2020
- ✓ Beleidsnotitie Varen (2015)
- ✓ Provinciale kerncijfers recreatie en toerisme 2014
- ✓ Vol vertrouwen, collegeakkoord provincie Groningen 2015-2019

Rijksbeleid

Het ministerie van Economische zaken stelde in 2011 de hoofdlijnen van nieuwe rijksbeleid op. Het gaat uit van drie hoofdlijnen:

1. het verbeteren van het ondernemersklimaat
2. aantrekken van meer internationale bezoekers en bestedingen
3. het duurzaam maken van de sector.

Hierover kwam een voortgangsrapportage 'Gastvrijheidseconomie', die in de Tweede kamer werd besproken. Hierna gaf de minister een team uit de sector de opdracht dit uit te werken. In 2013 bood het uitwerkingsteam van de Gastvrijheidseconomie aan minister Kamp het startdocument voor nieuw beleid aan, getiteld 'Vinden, Verrassen en Verbinden'. Hierin staan de ambities van de sector tot 2025.

Een link met toerisme heeft ook de Rijksnatuurvisie. In 2014 heeft de staatsecretaris een nieuwe natuurvisie naar de tweede kamer gestuurd. De doelstellingen zijn niet meer alleen de natuur beschermen maar ook beleven en benutten. Mensen en organisaties gaan vaker de natuur zelf beheren en hier komt geld voor beschikbaar, oplopend tot 10 miljoen euro per jaar. Het rijk draagt veel natuur over aan de provincies, en het agrarisch natuurbeheer wordt in handen gegeven van gebiedscollectieven. De tegenstellingen tussen natuur, landbouw en wonen moeten worden verkleind.

Verder is in 2013 een Actieagenda opgesteld genaamd Natuur en vrijheid. Opvallend is dat Staatsbosbeheer meer ruimte krijgt voor ondernemen en er meer regie van het rijk richting provincies gaat. Natuur moet als groene groei onderdeel worden van goed ondernemerschap. Als natuur onderdeel wordt van een bedrijfsstrategie of opgenomen wordt in de productieketen zal dit worden gefaciliteerd door het rijk en door de provincie. Gastvrij ondernemen en natuur gaan steeds meer samen. Immers de kwaliteit van de omgeving is een factor van betekenis.

Het Rijkscultuurbeleid loopt tot 2016 en was gericht op het in stand houden van een basisinfrastructuur en het inzetten op cultureel ondernemerschap.

Europees beleid

Volgens nieuw opgesteld beleid in 2014 zal ingezet worden op kust- en maritiem beleid, genaamd de 'blauwe economie'. Er wordt ingezet op samenwerking tussen kustregio's, Publiek Private

Samenwerking, het verbeteren van marketing- en innovatiekennis en inzet op promotie van het ecotoerisme. Er is tijdens het schrijven van deze nota een onlinegids met tips voor fondswerving in ontwikkeling.

Onze gemeente ligt in de Eems Dollard Regio (EDR), waarbij er extra middelen beschikbaar zijn voor samenwerking tussen de Nederlandse en Duitse regio's. Zoals bijvoorbeeld Interreg. Onze gemeente is lid van de EDR en maakt onderdeel uit van een intergemeentelijk samenwerkingsverband. Een project van deze Duits-Nederlandse samenwerking betreft ondermeer toerisme; mogelijk kunnen hiervoor Europese middelen worden gevraagd.

Ook zal het komende traject worden afgestemd op de Strategische agenda van de zeven gemeenten en wordt er rekening gehouden met de agenda van regionale ontwikkelingen en commissies zoals bijvoorbeeld de Economic Board, die ook toerisme als speerpunt heeft benoemd.

4 Cijfers en Trends

De trends voor toeristische bezoeken zijn te omschrijven met de volgende trefwoorden: water en kust, natuurlijk, beleving, authenticiteit, kwaliteit en cultuur. Onze gemeente heeft hierin veel te bieden en er liggen kansen om deze kwalificaties verder uit te werken en te ontsluiten.

Enkele cijfers over toerisme in de **wereldeconomie**:

- Toerisme wordt als sector steeds belangrijker in de wereldeconomie; het aandeel van het belang van de sector in de wereldeconomie is in 2014 gegroeid tot 9,5%.
- De sector groeit sterker (+3%) dan de totale wereldeconomie (+2%).
- Het toerisme zorgt voor 266 miljoen banen
- Een op de elf banen is wereldwijd afhankelijk van toerisme.
- In 2014 wordt in de sector toerisme een economische groei verwacht van +4,3 % *).

**) cijfers World Travel & Tourism Council (WTTC).*

In **Nederland** zijn de volgende cijfers van belang:

- Verder verwacht WTTC in 2014 landelijk een groei van toeristische bestedingen met 2,6 procent naar 36,5 miljard euro in 2024.
- Het aantal banen stijgt met 2,2 % naar 780.000, zo wordt verwacht.
- Voor de lange termijn (2024) zijn de verwachtingen dat het toerisme 51,3 miljard euro bijdraagt aan de Nederlandse economie.
- Dit is 7,3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) en een groei naar 939.000 banen, wat 12% van de werkgelegenheid betekent.

In de **provincie** is de toeristische sector ook van belang. Hieronder de cijfers:

- Toerisme is goed voor 15.420 banen, van de totale werkgelegenheid van 269.370.
- Na de overheid (6,3%) zorgt toerisme (5,7%) voor procentueel het hoogste aantal banen.
- Dit houdt in dat 1 op de 18 Groningers in het toerisme werkt.
- Verreweg de meeste van deze banen zijn toe te schrijven aan werken in de horeca.
- Vanuit Nederland bezoeken inwoners uit de provincies Zuid- en Noord-Holland onze provincie het meest; gevolgd door inwoners uit Gelderland.
- Het aantal Duitse overnachtingen in onze provincie is in 2014 met +14 % gegroeid ten opzichte van 2013.
- Ook de overnachtingen van Nederlanders in onze provincie is ietsje gestegen, maar onze provincie scoort het laagst als we gaan vergelijken met overnachtingen in andere provincies. De bestedingen tijdens de vakanties zijn in 2014 gedaald ten opzichte van 2013 en liggen per persoon per dag in Groningen met € 29,20 lager dan landelijk (€32,20 p.p.p.d.)*). **)cijfers NBCT-NIPO*

Tenslotte drukken we hierover het belang van toerisme in **Eemsmond** in cijfers*) uit:

- In 2012 was 3% van onze gemeente werkzaam in het toerisme
- In 2014 kwam 4,9% van de totale werkgelegenheid voor rekening van de sector toerisme
- Absoluut waren dat 270 banen binnen Eemsmond
- In Eemsdelta is de sector toerisme goed voor 1130 banen. Dit is 4,7% van de totale werkgelegenheid Zie figuren hieronder (ED = Eemsdelta)

**)cijfers LISA 2014. stichting LISA beheert een regionaal werkgelegenheidsregister voor gemeenten en provincies. Bij het aantal banen worden ook uitzendbanen en parttime banen meegerekend.*

5 Gemeentelijke - en DEAL brede (beleid)kaders

De gemeentelijke kaders die worden gesteld aan de ontwikkeling van beleid voor toerisme en recreatie worden ondermeer gevormd door vigerende beleidsnota's. Op gemeentelijk niveau is er in 2012 de Nota recreatie en toerisme vastgesteld door de raad. Deze vormt het startpunt voor het nieuwe beleid. In datzelfde jaar werd beleid voor economie en evenementen vastgesteld met koppelingen naar toerisme. Deze koppelingen blijven over en weer bestaan en nieuw beleid zal integraal worden opgesteld. Het beleid voor zowel evenementen als economie zal ook worden hernieuwd. Ook worden er relaties tussen toerisme en natuur en voorzieningen gelegd.

In het kader van de Kerntakendiscussie (2015) heeft de raad zich uitgesproken over het thema toerisme. Ze wil dat de gemeente een onderzoek start naar een verdere koppeling tussen toerisme en cultuur en -historisch erfgoed. Verder heeft de raad gevraagd te onderzoeken of de uitvoering voor het beleid op dit gebied kan worden weggezet bij het EZ Bureau. Dit wordt ook als kader meegenomen.

Daarnaast zijn er verschillende gemeentelijke beleidsnota's van kracht die raakvlakken hebben met recreatie en toerisme. Te noemen zijn:

- ✓ De Strategische Visie (2001)
- ✓ Beleid voor economie (2012)
- ✓ Gemeentelijk kampeerbeleid (2008)
- ✓ Eemsmond in sportief perspectief (2008)
- ✓ Nota Kunst en Cultuur (2009)
- ✓ Nota Eemsmond Vitaal (2009)
- ✓ Fietspadenplan (2003)
- ✓ Nota Cultuurhistorisch Erfgoed (2010)

In regionaal verband (DEAL) hebben we te maken met:

- ✓ Regiovisie Eemsdelta; marketing economie en toerisme (2015)
- ✓ Beleidsplan recreatie en toerisme 'Loppersum in de schijnwerpers' (2012)
- ✓ Beleidsnota toerisme Delfzijl (2012)
- ✓ Stadskompas Appingedam (2013)

Verder noemen we de intentieverklaring voor de stichting Top van Groningen (2011). De gemeente ondertekende samen met de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum een verklaring voor de oprichting van deze stichting met als doel te komen tot een gezamenlijke toeristische promotie van het gebied. Dit beleid is, in combinatie met het beleid voor de rest van de economie, uitgewerkt in de Regiovisie Eemsdelta. In de diverse toeristische beleidsnota's hebben alle DEAL gemeenten ingezet op groei van het toerisme en op kansen voor werkgelegenheid in hun eigen gebied en is er veel herkenning op inhoud.

6 Doelen en doelgroepen nieuw beleid

Deze kaderstellende notitie is gericht op het opstellen van nieuw beleid voor toerisme en recreatie en zal invulling geven aan de doelstellingen vanuit de gemeente. Zonder inzet van de ondernemers is er geen toerisme of economische groei mogelijk. De rol van de overheid beperkt zich tot de regierol en die van stimulator. Het beleid voor recreatie en toerisme is allereerst opgesteld voor de toeristische ondernemers in onze gemeente. Verder is er een spin-off voor andere ondernemers. Ook noemen we specifiek de bezoekers van Borkum die we kunnen gaan uitdagen tot verlenging van hun verblijf in onze gemeente. De realisatie van de doortrekking van de spoorlijn tot in de Eemshaven biedt hiervoor extra kansen. Tot slot zal een verbetering van bijvoorbeeld toeristische infrastructuur en -voorzieningen ook voordelig zijn voor de inwoners van onze gemeente. Door de doelstellingen zo SMART mogelijk te formuleren hebben ze de meeste kans van slagen. Dit betekent wel dat er vanaf 2016 ook gemeten moet worden om later te bezien of het gewerkt heeft.

Als **doelstellingen** voor ons gemeentelijk beleid voor de periode 2016-2021 wordt voorgesteld in te zetten op:

- a.** een economische groei van het aantal overnachtingen in Eemsmond te realiseren met + 2% per jaar
- b.** het aantal Duitse bezoekers aan onze gemeente te vergroten met + 2% per jaar;
- c.** Eemsmond promoten als onderdeel van een groter toeristisch gebied met inzet op een aantal speerpunten;
- d.** een koppeling van de toeristische sector met economie, natuur, evenementen, cultuur en duurzaamheid.

Deze doelen worden gerealiseerd door ondermeer inzet te plegen op: marketing, het langer vasthouden van bezoekers, de bestedingsmogelijkheden inzichtelijker te maken en door het stimuleren van samenwerking en gebiedsvergroting, inzet op speerpunten, innovatie, kwaliteit en doorontwikkeling van de sector. Voor stimulering van duurzaamheid wordt ondermeer ingezet op voorlichting van bestaande subsidies. Ook wordt er geprobeerd nog beter gebruik te maken van Europese fondsen voor ondermeer de promotie van toerisme.

Voor het aanwijzen van **doelgroepen** is, in het kader van de kerntakendiscussie, te constateren dat vooral onze ondernemers de uitvoerders voor het gemeentelijk beleid zijn en daarmee de directe doelgroep voor het beleid zijn. Immers zonder ondernemers geen toerisme.

Er liggen kansen bij doelgroepen zoals:

1. Duitse bezoekers, met name de dagtoeristen voor Borkum en/of fietsers van de Internationale Dollard Route;
2. Bezoekers aan natuur, cultuurhistorisch erfgoed en (grotere) evenementen en deelnemers aan arrangementen;
3. Nieuwe bezoekers door in te spelen op trends en ontwikkelingen.

De gemeente zal dan ook ondernemers stimuleren op bovenstaande kansrijke doelgroepen in te zetten.

De **rol van de gemeente** hierbij is die van regisseur, adviseur en informatieverstrekker. Ze verbindt, zorgt voor voorlichting van ontwikkelingen in de sector, blijft netwerken en zorgt voor aansluiting op grotere projecten voor toerisme.

7 Kaders voor ontwikkeling

Deze kaderstellende notitie geeft aan tot welke zaken het op te stellen beleidsplan zich gaat beperken. Van groot belang hierbij is:

- de kerntakendiscussie met als hoofdvraag waar gaat onze gemeente zich inhoudelijk wel mee bezig houden en wat ziet ze niet (meer) als haar taak.
- een realistisch beleid neer te zetten waarop de gemeente ook daadwerkelijk kan sturen.

De gemeente wil ondernemers niet opleggen welke trends te volgen of dicteren hoe ze hun bedrijf moeten runnen. Wel kan de gemeente partijen samenbrengen en actief betrokken blijven als gesprekspartner die kennis heeft en kansen ziet. De gemeente wil dan ook vooral een betrouwbare en transparante gesprekspartner zijn die de grote lijnen bewaakt en inhoudelijk op de hoogte is van wat er rondom speelt.

Voorgesteld wordt op een aantal punten (zo mogelijk in samenwerking met de DAL gemeenten en Marketing Groningen) een nulmeting te laten doen naar economische parameters zoals aantallen verblijfsrecreanten en aantallen Duitse bezoekers aan ons gebied. Dit om de inzet te kunnen bijstellen en om de SMART verwoorde doelstellingen voor het toeristisch beleid te kunnen meten en evalueren.

Voorgestelde beleidskaders voor uitwerking in de Beleidsnotitie 2017- 2021 zijn:

1. De gemeenteraad vroeg het college om in 2017 onderzoek te doen naar een sterkere **koppeling tussen toerisme en cultuur/cultuurhistorisch erfgoed**. Dit zal worden meegenomen in de nieuwe nota. Hierbij wordt voorgesteld om ook de koppeling tussen toerisme en economie, natuur, (sport)evenementen hierin mee te nemen.
2. Als **doelstellingen** voor ons gemeentelijk beleid voor de periode 2016-2021 wordt voorgesteld om in te zetten op de economische groeikansen voor toerisme en minder accent te leggen op leefbaarheid. Het voorstel is om in te zetten op:
 - a) een economische groei van het aantal overnachtingen in Eemsmond te realiseren met + 2% per jaar
 - b) het aantal Duitse bezoekers aan onze gemeente te vergroten met + 2% per jaar;
 - c) Eemsmond promoten als onderdeel van een groter toeristisch gebied met inzet op een aantal speerpunten;
 - d) een koppeling van de toeristische sector met economie, natuur, evenementen, cultuur en duurzaamheid.
3. Als directe **doelgroep voor het beleid** noemen we met name de ondernemers in ons gebied. De gemeente heft geen toeristenbelasting. Ook op verzoek van ondernemers, stelt de gemeente de komende beleidsperiode geen toeristenbelasting in. Dit om het toerisme verder te ontwikkelen. Ook zal de gemeente voor zover mogelijk ondernemers steunen bij uitbreidingsplannen.
4. Er wordt nadrukkelijker **samengewerkt** in regionaal-, provinciaal-, rijks- en Europees verband. Doel is aansluiten bij grotere projecten om zo meer bezoekers te genereren.
5. Onderzocht zal worden of de uitvoering van toeristische beleid verder DEAL breed kan worden uitbesteed door bijvoorbeeld het **EZ bureau** taken te geven. Wel zullen de gemeenten regie dienen te voeren. Het EZ bureau kan bijvoorbeeld worden ingezet op koppeling en/of samenwerking tussen het toeristische bedrijfsleven en andersoortige bedrijven.
6. In **DEAL verband** inzetten op een nog verdere afstemming van beleid en afspraken maken over inzet gezamenlijke trekkers en/of speerpunten zoals evenementen. Verder kan in overleg met de DAL gemeenten worden onderzocht of andere gemeenten (bijvoorbeeld De Marne en Winsum, maar mogelijk ook andere gemeenten) kunnen aansluiten bij onze promotionele activiteiten. Momenteel wordt projectmatig met De Marne samengewerkt.

7. Deze kaderstellende nota gaat uit van **voortzetting van gebruik van middelen uit bestaande budgetten**. Qua middelen is onder het subsidiebeleid momenteel een structureel bedrag van € 30.000 per jaar beschikbaar voor de promotie en gastheerschap (VVV). Alle projecten die in het kader van toerisme de afgelopen jaren zijn gerealiseerd, vinden in groter verband plaats: in provinciaal of in DEAL verband. Het betrof vaak kleine bedragen die werden gefinancierd uit het structurele budget voor cofinanciering van Europese fondsen. Bij grotere projecten, met grotere bedragen voor cofinanciering, zoals bijvoorbeeld Kiek over Diek is er incidenteel een extra bedrag geraamd via een raadsvoorstel.
8. Met het oog op kansen voor cofinanciering van Europese fondsen gaan we speerpunten benoemen en thematisch sterk **inzetten op onze kust en Waddenzeehavens**. Kansen benutten om Noordpolderzijl op voldoende diepte te houden en een recreatieve vaarroute richting zuiden te ontwikkelen en dit te koppelen aan de vaarroutes richting de regio en stad. Ook de Eemshaven kan verder worden ontwikkeld voor met name industrieel toerisme met enkele speerpunten voor bezoekers.
9. Onderzocht kan worden of er ondermeer betaalde **camperplaatsen bij bestaande voorzieningen**, zoals sportaccommodaties, zwembaden of dorpshuizen, kunnen worden gerealiseerd. Dit om tegemoet te komen aan de vraag van de campermarkt. Anderzijds om de voorzieningen hiervan financieel te laten profiteren. Bij dit onderzoek zullen ook de ondernemers worden betrokken.

8 Kansen en risico's voor toerisme

Omdat we stellen dat toerisme een onderdeel is van de economie, rees de vraag of zou kunnen worden volstaan met aansluiting bij de beleidsnota voor Economie. Toerisme wordt vaak gezien als een perifeer onderdeel van de economie. Het is dan ook opvallend dat deze sector zich tegenwoordig verder onderscheid door snellere groei dan bij andere economische sectoren. Ook Europa zet in op aparte middelen voor kust en maritiem beleid noemt 'de blauwe economie'. Gezien deze sectorale groei, nieuwe kansen en de geheel eigen structuren, is het niet wenselijk toerisme integraal in het economiebeleid op te nemen. Wel is een nauwe koppeling wenselijk tussen toerisme en andersoortige bedrijven.

Toerisme is meer dan alleen ondernemerschap en heeft een eigen dynamiek. De sector is breed gericht op gastheerschap, ook wel genoemd 'gastvrijheidseconomie'. Een deel van de ondernemers behoort tot de MKB bedrijvensector. Een ander deel van de sector toerisme bestaat uit amateurs met initiatieven of stichtingen en verenigingen. Toerisme kan niet zonder natuur, erfgoed, cultuur of belevingen. Ook de hierop gerichte groep amateurs, stichtingen of verenigingen in ons gebied moet meegenomen worden. Mogelijk kan er een sterkere koppeling komen en meer interactie tussen alle ondernemers en/of ondernemers en amateurs met als doel een goed gastheerschap voor het hele gebied te realiseren. Een koppeling met cultuur- en natuurbeluid kan ook worden onderzocht.

Ook zal in het nieuw op te stellen evenementenbeleid een relatie met toerisme worden gelegd; bijvoorbeeld voor het opstellen van een gezamenlijke evenementenpromotie in DEAL verband of bij het afstemmen van de evenementen. Door in breder verband het gehele gebied te promoten en de samenwerking te stimuleren is de kans op groei van het aantal bezoekers en daarmee de economische groei kansrijk. De ondernemersverenigingen kunnen hierbij ook een rol spelen.

De raad maakte in de kerntakendiscussie de keuze om de uitvoering verder op afstand te zetten; dit geeft meer ruimte om de brede kaders te onderzoeken. Een gevaar hierbij is dat de gemeente teveel op afstand raakt. Immers de gemeente geeft nu al derden of soms vrijwilligers grote verantwoordelijkheden in de vorm van beheer over forse subsidies. Om de gemeentelijke regie te laten houden zijn er regelmatig evaluaties nodig van de uitvoerende instanties en zo mogelijk bijsturing door beleid.

Door te maken keuzes in de gemeentelijke herindeling kan het zijn dat het beleid zijn vier jaar niet zal halen. Omdat we nu al inzetten op brede kaders en samenwerking met andere gemeenten is de kans groter dat dit beleidsonderdeel duurzaam kan worden weggezet voor de langere termijn.

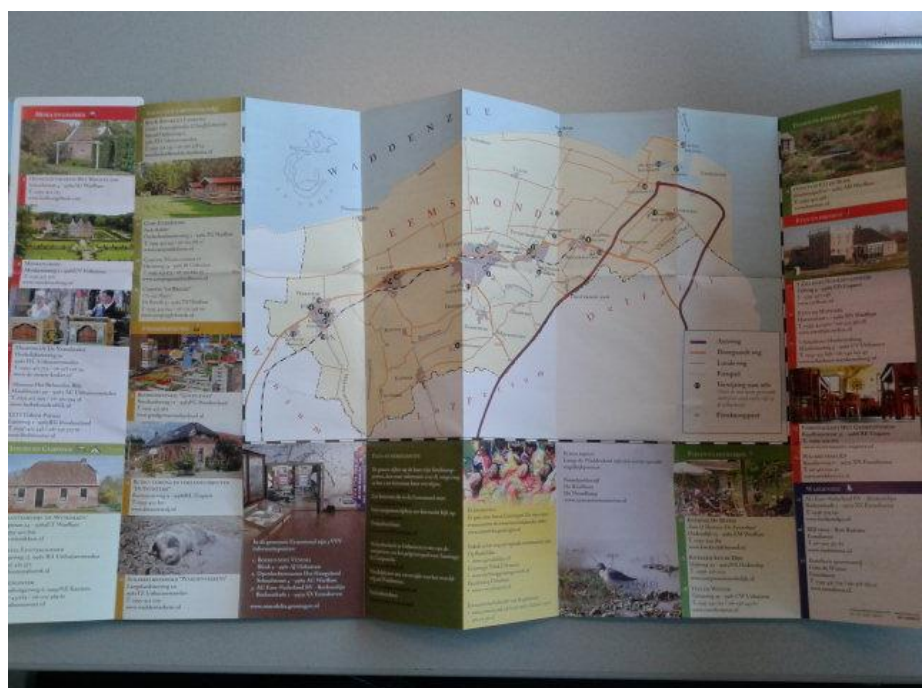
De inzet van uren en middelen bij de gemeente zal mede bepalend zijn voor de hoogte van de ambities. Dit zal verder worden uitgewerkt in de nog op te stellen beleidsnotitie, zodra er meer zicht komt op de concrete plannen voor toerisme. Vooralsnog is de inzet uit te gaan van de bestaande middelen; hierbij passen geen al te hoge ambities voor groei. Een verder gevaar is dat de SMART geformuleerde doelstellingen mogelijk niet gehaald kunnen worden.

9 Product: Beleidsnotitie toerisme 2017-2021

In deze kaderstellende nota zijn de geldende situaties, beleidsvoorwaarden en ontwikkelingen beschreven. Dit wordt niet herhaald bij de uitwerking van de beleidsnotitie. In de op te stellen notitie worden de door de raad gekozen gemeentelijke kaders verdiept en concreet uitgewerkt en de kansen voor meeliften op grotere lijnen en projecten onderzocht. Aan de beleidsnotitie toerisme wordt een concreet actieprogramma gekoppeld, met zo mogelijk deels acties in DEAL verband. De beleidsnotitie zal opnieuw aan de raad worden voorgelegd ter besluitvorming.

Was de titel van de vorige nota Beleidsplan Recreatie en toerisme, voorgesteld wordt het nieuwe beleidsplan: Beleidsnotitie toerisme te noemen vanwege de focus op de economische kansen van toerisme. De recreatieve onderdelen zijn immers onderdeel van het geheel en hoeven niet apart te worden benoemd. De beleidsnotitie wordt projectmatig uitgewerkt en zoveel mogelijk in breed verband.

10

Proces, communicatie en planning

Het proces is gericht op de best mogelijke kwaliteit en op een zo breed mogelijk draagvlak. Inzet is om een helder en transparant gemeentelijk beleid op toerisme te krijgen voor de komende jaren.

Bij het proces worden betrokken een integrale projectgroep van medewerkers op aanverwante beleidsvelden, de gemeentelijke ondernemers en instellingen werkzaam op het gebied van recreatie en toerisme. Voorafgaand aan de Kaderstellende nota was er overleg met de beleidsafdeling van de provincie, Marketing Groningen en het EZ-bureau Eemsdelta, de collega's in de DEAL gemeenten en in de gemeente de Marne en intern met andere beleidsvelden en uitvoeringsafdelingen. Dit zal in ieder geval een vervolg krijgen; maar ook ondernemers en andere partijen zullen worden betrokken.

Na besluit door de raad eind 2015 wordt de kaderstellende nota vastgesteld. In de periode 2016, wanneer er nog geen nieuw beleid is, loopt de vigerende nota door. De beleidsnotitie toerisme wordt interactief ontwikkeld gedurende 2016; als looptijd wordt vier jaar aangehouden. Na vaststelling door de raad wordt het beleid op de gemeentelijke website geplaatst en kan er aan de uitvoering worden begonnen.

BIJLAGE 1

UITWERKINGEN NOTA RECREATIE EN TOERISME 2012-2015

De uitvoeringsmatrix ging uit van vier thema's: beleidslijn 1 Speerpunten, beleidslijn 2 Impuls geven, beleidslijn 3 Bewaken en als 4e punt de Knelpunten. Per thema zijn de concrete uitwerkingen hieronder uitgewerkt.

Speerpunten:

- ✓ Aanleg camperstandplaatsen. Er is overleg geweest met de secretaris van de campingsector en met campingondernemers. De ondernemers in de sector zien het als oneerlijke concurrentie als de gemeente gratis openbare camperplaatsen zou realiseren. Er worden in 2016 vijf, betaalde, camperplaatsen gerealiseerd in het kader van Kiek over Diek bij Noordpolderzijl.
- ✓ Ontwikkelen thematische routes. Als fietsroute heeft de gemeente de Internationale Dollard Route door onze gemeente laten lopen. De landelijke Knooppunten fietsroute is in gebruik genomen, met daaraan gekoppeld vijf rustpunten. Als wandelroutes is onze gemeente opgenomen in de landelijke route Waddenwandelen. Er is een slikwandelroute bij Noordpolderzijl gekomen en er zijn diverse dorpsommetjes gerealiseerd. Een toeristische App voor het Hoogeland is in ontwikkeling en werd uit LEADER middelen betaald. Thema is Eemshaven en monumentale boerderijen. De website staatineemsdelta.nl is ontwikkeld met hierop alle monumenten en kunstwerken in openbare ruimte. De ondernemers verzorgen rondvaarten met gids in kleine bootjes in de Eemshaven en een rondvaart met grotere boot is ontwikkeld. AG Ems zal naar verwachting in 2016 een rondvaart in de Eemshaven verzorgen.
- ✓ Realisatie kleinschalige voorzieningen Noordpolderzijl. In het kader van Kiek over Diek cofinancierde de gemeente een vijftal trekkershutten, vijf camperplaatsen en een Toeristische Opstap Plaats (informatievoorziening en parkeren). Deze worden in 2016 opgeleverd.
- ✓ Havenpromotie en Industrieel toerisme. Over dit thema is er een regulier overleg opgestart (ambtelijk en bestuurlijk) tussen GSP, AG Ems (indirect de BBE) en gemeente. Ondermeer zijn hier besproken: het inrichten van een steunpunt voor de VVV bij de AG Ems, een promotiezuil voor Wereld Erfgoed Waddenzee bij de AG Ems en het plan voor een fietspad aan de Noordkant van de haven. Verder wordt er een open dag door de BBE gepland ter promotie van de Eemshaven. De plannen van stichting Wad Art voor een uitkijktoren in de Eemshaven zijn losgekoppeld van Kiek over Diek en in een vergevorderd stadium. Er wordt een verhoogd parkeren op de dijk in de zuidoosthoek van de Eemshaven gepland met uitkijk over de Eems. Dit wordt door het project Kiek over de Diek gefinancierd en uitgevoerd.
- Strand Eemshaven en Educatiepark Eemshaven. Deze twee speerpunten bleken niet haalbaar. In het kader van koppelkansen bij de route voor Kiek over Diek en later bij het project voor de dijkversterking aan de zuidoostkant van de Eemshaven zijn de kansen voor een nieuw aan te leggen strand in de gemeente onderzocht. Deze bleken niet haalbaar. De problemen voor de aanleg van een strand hebben ondermeer te maken met natuurbeperingen zoals een potentiële mosselbank in de Eems. Het bestaande strand ondervindt hinder van stromingen en is te gevaarlijk voor zwemmers. Het Educatiepark 'Terra' bleek niet realiseerbaar. Wel is er een steunpunt voor de VVV bij AG Ems gerealiseerd en ook het Wrakketaria wil informatie gaan verstrekken over het gebied. Tenslotte wordt momenteel naar de haalbaarheid van Wad&zoo in de Eemshaven gekeken.

Impuls geven:

- ✓ Bewegwijzering opruimen en verbeteren. Dit punt is opgepakt en uitgevoerd. Ook kunnen de toeristische ondernemers verwijsborden aanschaffen. Verder zijn er nieuwe gemeentelijke borden gekomen met verwijzing naar de Waddenzee als Wereld Erfgoed. Provinciaal wordt in overleg met gemeenten getracht de borden te clusteren om versnippering te voorkomen.
- ✓ Inrichten van rust- en concentratiepunten. In het kader van de fietsknooppunten zijn er vijf rustpunten ingericht en er is een landelijke website gelanceerd, waar nieuwe initiatieven bij aan kunnen sluiten.
- ✓ Waterinfrastructuur. Er zijn nieuwe steigers gerealiseerd in Warffum en de beschoeiing in Uithuizen is deels vervangen. Een rondje varen door de gemeente was de inzet van meerdere gesprekken met de Watersportfederatie en de provincie. Helaas voldoet dit niet aan de

nieuwe voorwaarden voor het Waddenfonds en had de provincie niet meer genoeg middelen om dit projectmatig te ondersteunen.

- ✓ Samenwerking met belanghebbende partijen en omliggende gemeenten. Er was regelmatig overleg met de provincie over toerisme. Door zowel de wethouder als ambtelijk is er overleg geweest in Europees-, provinciaal verband, met de Dialoogtafel en in DEAL verband. Met het organiseren van de toeristische cafés werden ondernemers(verenigingen) twee keer per jaar uitgenodigd voor breed overleg. Dit werd gedaan op locatie bij bedrijven en er was ruimte voor netwerken. Er zijn in de periode meerdere toeristische bedrijven door de wethouder bezocht. Dit leverde veel informatie op. De DEAL overleggen stonden veelal in het teken van samenwerking met Top van Groningen en Marketing Groningen. Er is een gezamenlijke evenementenkalender gerealiseerd en meer afstemming onderling. Marketing Groningen wenst dat de promotie in de toekomst meer richting DEAL gebied gaat en niet per gemeente individueel wordt uitgevoerd. Naast DEAL overleg was er meermaals projectmatig overleg met de Marne; echter deze gemeente heeft de uitvoering bij de ondernemers gelegd. Het platform Hoogeland op de kaart was gekoppeld aan een LEADER subsidie; toen de subsidie stopte was er onvoldoende draagvlak bij gemeenten om het financieel te steunen; inmiddels is het platform opgeheven. De stichting Hoogeland op de kaart bestaat nog wel.
- ✓ Arrangementen en combitickets. De musea hebben zelf combitickets ontwikkeld en er zijn drie meerdaagse arrangementen (Eemsmondjes) ontwikkeld met overnachtingen en gefaciliteerd door de gemeente. De boekingen en marketing werden door Top van Groningen wegens tijdgebrek niet opgepakt. Dit wordt nu opnieuw bekeken door Marketing Groningen. Een duurzaam winterarrangement, bedoeld als seizoensverlenging van musea en verblijfsrecreatie, is nog in de maak en zal dit jaar voor het eerst in de kerstvakantie tot uitvoer komen.

Bewaken:

- ✓ Fietsverhuur en oplaadpunten voor elektrische fietsen. Er is overleg geweest met de provincie over mogelijkheden van fietsverhuur bij de stations. Er is op dit moment te weinig massa voor het terugverdienen van investeringen op dit gebied. Overleg met Parkdiensten Eemsdelta voor fietsverhuur bij de AG Ems hebben nog niet tot concrete acties geleid. Wel zijn er inmiddels oplaadpunten gerealiseerd voor elektrische fietsen bij de vijf rustpunten in het gesubsidieerde project voor Fietsknooppunten in de provincie Groningen.
- ✓ Zorg/horecaonderneming. Er is onderzocht of de NOVO invulling kon geven aan een (tijdelijke) horecavoorziening op de Blink. Dit is niet tot stand gekomen. Het Wrakketaria uit de Eemshaven biedt in het kader van WMO Doe zorg wel dagbesteding of werkplaatsen aan.

Van de **knelpunten** zijn de volgende opgelost:

- ✓ De Waddenkust werd onvoldoende gepromoot. Voor de promotie van de Waddenzee is er een tentoonstelling gehouden in de AG Ems en er zijn borden geplaatst en een zuil. Er zijn folders verspreid, vlaggen verdeeld en ander promotiemateriaal. In dit kader wordt nauw samengewerkt en meegelift op de landelijke promotie voor Waddenzee Wereld Erfgoed (WWE). Het WWE is in het Regionale promotieplan Eemsdelta als speerpunt opgenomen en wordt nu niet meer gezien als knelpunt.
- ✓ Informatieborden en digitale infrastructuur. De digitale marketing van het gebied en de evenementen loopt inmiddels via Marketing Groningen, en lift mee op de brede campagne van Er gaat niets boven Groningen. Er zijn inmiddels op een aantal goed zichtbare plaatsen digitale informatieborden geplaatst met wat er te doen is in de gemeente.
- ✓ Ondernemersnetwerk. Naast de toeristische cafés zijn er regelmatig bedrijfsbezoeken en op thema gerichte (netwerk)bijeenkomsten. Er wordt steeds vaker doorverwezen en samengewerkt tussen toeristische bedrijven.
- ✓ Stimulering terrassen. Hiertoe is in 2014 nieuw beleid opgesteld waarbij terrassen gestimuleerd worden en de vergunningverlening is omgezet in een meldingsplicht. Er zal nog een evaluatie van het beleid worden gedaan, maar de ondernemers reageerden in eerste instantie enthousiast.